

predstavi, kdo so bili izvajalci usmrtitev in pod čigavim okriljem (partizanske enote, Varnostno-obveščevalna služba, OZNA,...) so izvajali okrutnosti. Tretje poglavje se osredotoča na vzpostavitev in poslovanje partizanskih vojaških sodišč v obravnavanem času in prostoru ter na predpise, na podlagi katerih so bila ustanovljena. V zadnjem – četrtem, poglavju pa so s konkretnimi primeri podkrepjene nekatere druge oblike revolucionarnega nasilja. Knjigo dopolnjujejo objave zanimivih arhivskih dokumentov in bogato slikovno gradivo. Veliko težo obravnavani temi dajo tudi sezname žrtev revolucionarnega nasilja, ki so ločeni glede na to ali so bili civilisti usmrčeni z ali brez sodnega postopka. Vključen je tudi seznam identificiranih žrtev »pohorske afere«.

Avtor ugotavlja, da z revolucionarnim nasiljem ni bilo prizanešeno nikomur. Pred strelom, ropom, posil-

stvom niso bili varni niti otroci, ženske in tudi partizanski borci sami ne. Žrtve so pripadale vsem družbenim slojem, od več kakor petsto usmrčenih *nasprotnikov komunistične revolucije*, je bilo le šestdesetim bilo sojeno.

V Sloveniji še vedno radi pogrevamo takšne in drugačne teme iz obravnavanega obdobja in nam tega poglavja naše zgodovine nikakor ne uspe dokončno zapreti. Kljub temu, da je večina evropskih države to že zdavnaj storila, se moramo zavedati, da so se takšne grozote dogajale tudi drugod po svetu in da Slovenija ni osamljen primer. Vsekakor je ta študija, ki je ob strokovni podlagi tudi lahko berljiva, dober korak k temu, da bolje razumemo in sprejmemo svojo zgodovino in jo »pustimo preteklosti«.

Anja Prša

Laško bere

Premišljena hiša z veliko domišljije. Zbornik ob 40-letnici rednega delovanja Knjižnice Laško. Ur. Metka Kovačič in Matej Jazbinšek. Laško: Knjižnica, 2014. 202 strani.

Po naključju je ta zbornik z manjšo zamudo izšel ob zamenjavi direktorske funkcije, ki jo je do sredine julija 2014 skoraj 40 let v sedanji Knjižnici Laško opravljala prva profesionalna knjižničarka Metka Kovačič, dalje pa jo vodi Matej Jesenšek. V uvodnih besedah je prvi pozitivno ovrednotil dosedanje delo knjižnice in na kratko predstavil tudi program nadaljnjega dela. Bivša direktorica pa je deloma na podlagi članka, objavljenega v Laškem zborniku 2007, orisala delo Knjižnice Laško v času od 1974 do 2014. Seveda je omenila tudi dve znameniti knjižnici z laškega območja. Prva je knjižnica kartuzije v Jurkloštru. Ta samostan je obstajal od začetka 13. stoletja do leta 1595. Vsaj iz zadnjih let je izpričan obstoj knjižnice, iz katere so se ohranile le tri knjige. Škoda je sicer, da se jih ni ohranilo več, z vidika knjižničarstva pa to ni pomembno, ker menihi kartuzijanskega reda sploh niso smeli imeti nikakršnega stika s svojim okoljem. Iz preteklosti pa je znana tudi baročna cerkvena knjižnica v Laškem, ki dolga desetletja ni bila dostopna, zdaj pa jo urejajo. Laška nadžupnija oz. dekanija je bila v preteklosti sila ugledna in pomembna. Imela je svoj ognjevarni arhiv in se je zato najbrž spodobilo, da je imela tudi svojo knjižnico. Slednja, razen redkih izjem, ni bila namenjena javnosti. Njen knjižni fond pa bo verjetno prej zanimiv za cerkvene in literarne zgodovinarje ter teologe, kot za

običajne krajanje. Več je znanega o delovanju Čitalnice v Laškem na prehodu iz šestdesetih v sedemdeseta leta 19. stoletja. Obiskovalci te čitalnice pa niso prihajali vanjo kot v splošno knjižnico, ampak kot v čitalnico slovenskega revijalnega tiska in slovenskih knjig. S tem so namreč kazali svojo opredelitev za slovenstvo in ga seveda tudi utrjevali v močno nemškem okolju, kakršno je bilo tedaj v laškem trgu. Prvo izposojajo knjig namenjeno širšemu krogu Laščanov in okoličanov je omogočilo »Bralno društvo za laški trg in okolico«, ki je v Laškem neprekinjeno delovalo od leta 1893 do prve svetovne vojne. Od začetka delovanja tega društva do leta 2013 je preteklo torej 120 let. Leta 1924 na Vidov dan je bila v laški osnovni šoli ustanovljena javna knjižnica, prva prava predhodnica sedanje knjižnice. Od tedaj je do leta

2014 minilo tudi že okroglih 90 let. Delovanje te knjižnice je bilo z nemško okupacijo seveda prekinjeno. Nemške oblasti so v okviru predvidene germanizacije tukajšnjega prebivalstva ustanovile v Laškem v okviru »Heimatbunda« svojo knjižnico v Bastovi hiši na Glavnem trgu, kjer je bila prej Podergajsova gostilna. Tam je knjižničarka redkim obiskovalcem ponujala dela štajerskega nemško nacionalistično usmerjenega pisatelja Petra Roseggerja. Po koncu druge svetovne vojne knjižnica večkrat tudi po nekaj let ni delovala. Nazadnje je prenehala delovati leta 1971. Ponovno so jo odprli leta 1974 na drugi lokaciji z dvema ljubiteljskima knjižničarkama, ki pa sta knjižnico po dveh letih predali prvi redno zaposleni profesionalni knjižničarki. Tako je sedanja knjižnica v letu 2014 praznovala 40 let neprekinjenega delovanja.

V knjigi bralstvo nagovorita tudi laški in radeški župan. Radeški zato, ker laška knjižnica tudi po izstopu radeškega območja iz laške občine ohranja v Radečah svojo knjižnično izpostavo.

Po nagovorih sledijo poglavja: 40 let splošnih knjižnic v občinah Laško in Radeče (str. 15-30), Naše knjižnice sedaj (str. 31-46), Knjižnica je premišljena hiša z veliko domišljije (str. 47-120), Pogoji za delovanje knjižnic (str. 121-140), Iz zgodovine arhivskih in aktualnih dokumentov (str. 141-150), Spomini in paberki (str. 151-182) in zadnje poglavje Rekli so o knjižnici in branju (str. 183-201). Knjigo so seveda s prispevki obogatili predvsem poklicni knjižničarji. Nekaj osebnih utrinkov o knjižnici pa so na koncu prispevali njeni dolgoletni obiskovalci in prijatelji.

Poleg orisa zgodovine knjižnic, ki smo ga v prejšnjih vrsticah že prikazali in spominskega obeležja o štiridesetletnem delu sedanje laške knjižnice, ki ga bomo na kratko še predstavili, ima knjiga vsaj nekoliko, najbrž tudi namenoma, še vzporedno funkcijo krajšega kompendija o knjižničarskem izrazju in o poslovanju knjižnice, oboje za bralce, česar pa v tem prikazu, ki je bolj zgodovinarsko usmerjen, ne kaže obravnavati.

Laška knjižnica je pred štiridesetimi leti imela dokaj skromen knjižni fond, bila pa je vendarle največja v laški občini in je bila zato v sedemdesetih letih 20. stoletja določena za matično knjižnico v laški občini. Svoje prostore je imela v Domu Dušana Poženela, sedanjem Kulturnem centru. Leta 1974 so zanj odkupili prostore v delu sedanje banke na Valvasorjevem trgu. V letih 1998 do 2000 je postopoma pridobila vse prostore v Weichselbergerjevem dvorcu. Ta dvorec je poleg graščine ob Savinji najbolj imenitna stavba v Laškem, kjer je knjižnica še zdaj. Vendar ji že primanjkuje prostora in si prizadeva za razširitev na sedanjem mestu. Kot matična knjižnica je postopoma organizirala knjižnici v Radečah in Rimskih Toplicah ter izposojevališči v Šentrupertu

in v Zidanem Mostu. Kako je laška knjižnica zlasti v prvih dveh desetletjih pogosto romala iz pristojnosti enih oblastnih organov v druge, ne kaže opisovati. Očitno pa je bila pri tem prehajanju iz enih rok v druge, in pri neprestanem utemeljevanju potrebnosti svojega obstoja in delovanja, uspešna. Skratka, dobro se je znašla, kar je razvidno iz vseh kazalcev poslovanja, predvsem pa v terenskem širjenju podružnic in izposojevališč, večanju prostorov, naraščanju zaposlenega strokovnega osebja, večanju knjižnih fondov in seveda v služenju prebivalcem. Posebej pomembno je bilo profesionalno osebje, s katerim je bilo mogoče knjižnično poslovanje in izposojati tako modernizirati, da je zdaj na ravni najboljših knjižnic v državi. Izjemno uspešno delovanje knjižnice kot svojega javnega zavoda je ovrednotila Občina Laško s Priznanjem »2. julij« v letu 1994 in Jubilejno listino ob 30-letnici njenega delovanja. Vodji knjižnice Metki Kovačič pa je stanovsko slovensko društvo leta 1996 podelilo Čopovo diplomo, najvišje priznanje za prispevek k razvoju slovenske bibliotekarske stroke. Za njeno zavzeto in uspešno delo ji je tudi lokalna oblast podelila dve priznanji, leta 1996 Aškerčevo priznanje Občine Laško in leta 2014 Srebrni grb Občine Laško.

Rezultati knjižničnega dela so presenetljivo dobri. Leta 1974 je imela knjižnica dokaj skromni knjižni fond, okoli 6.000 knjig, leta 2013 pa 59.375 enot knjižnega gradiva, Od leta 1995 do 2013 je število članov v knjižnicah njenega območja poraslo od 2.816 na 5.000, število obiskovalcev knjižnice od 38.272 na 92.772 in izposoja od 74.978 na 255.479 knjižničnih enot. Knjižnica ima poseben oddelek za otroke in mladino ter časopisno čitalnico ter oddelek za odrasle. Knjižnica organizira tudi razne prireditve, kjer mladi udeleženci aktivno sodelujejo. Zgolj za orientacijo: v letih 1993 do 2013 je knjižnica v Laškem organizirala 21 večjih prireditev, med njimi precej zelo modernih »delavnic«, razne kvize in med drugim za izžrebance kviza priredila izleta na Koroško in Dolenjsko. Knjižnica se je skrbno založila tudi z najsodobnejšo računalniško literaturo in s tem privablja dijake in študente pa tudi odrasle v knjižnico, da se učijo računalniških tehnik. Dobro je založena tudi z univerzitetnimi učbeniki, vsaj za bolj razširjene humanistične discipline, tako da lahko študentje prihajajo študirat kar v knjižnico ali pa si gradijo izposojajo. Največja je seveda ponudba knjig za odrasle.

Knjižnic v Radečah in Rimskih Toplicah ter izposojevališč v Šentrupertu in v Zidanem Mostu ter njihove dejavnosti tukaj ne moremo opisovati, so pa seveda bled odsev delovanja matične knjižnice v Laškem.

Knjižnica se je že od prvih let naprej štela za kulturno ustanovo v najširšem smislu in je začela širiti razne kulturne dejavnosti kot svoje »stransko poslanstvo«. Ko so se prostorske razmere toliko izboljšale, da je bilo

mogoče v lastno dvorano spraviti nekaj desetini obiskovalcev, so v knjižnici začeli z različnimi prireditvami. Zelo pogosti so bili literarni večeri ali srečanja s pesniki, pisatelji, potopisci, literarnimi in umetnostnimi zgodovinarji in drugimi kulturniki. Nekajkrat so bile v knjižnici kar obsežne slikarske razstave dobrih, toda še manj znanih slikarjev, tudi domačina iz Rimskih Toplic, ki živi sicer v Združenih državah Amerike. Precejkrat so bili izvedeni samostojni koncerti domačih glasbenikov in pevcev, zelo pogoste pa so bile glasbene spremljave drugih prireditev, predvsem slovesnosti ob martinovanju, ob proslavah in ob raznih bolj zanimivih predavanjih. Precej predavanj je bilo iz naravoslovnih in tehniških disciplin, celo iz elektronike, ter drugih aplikativnih strok. Vseh opisanih prireditev je bilo v knjižnici od leta 1977 do 2013 okoli 390.

Sčasoma se je pokazalo posebno zanimanje za lokalno zgodovino oz. za domoznanstvo. Temu je bila namenjena kar dolga serija predavanj. Izvedene so bile tiskovne konference ob vseh knjigah, ki so se kakorkoli

nanašale na Laško. V ta namen je knjižnica ustanovila Svet za domoznanstvo, ki naj bi nekako usmerjal to novo dejavnost. V tem okviru je knjižnica izdala dva kar obsežna Laška zbornika z letnicama 2002 in 2007. Sicer kot individualna avtorska dela so v okviru knjižnice izšli razni naslovi: prevod iz nemškega v slovenski jezik pomembne Zgodovine laške dekanije, laškega rojaka, lavantinskega stolnega prošta, Ignacija Orožna, nadalje zgodovina Župnije Sv. Rupert nad Laškim ob njeni 250 letnici, Vrh nad Laškim skozi stoletja in prva dokaj obsežna zgodovina Laškega z okolico z naslovom Laško skozi stoletja. V letu 2015 bo izšel prevod iz nemškega v slovenski jezik širše zanimive Ripšlove Kronike župnije Sv. Miklavž nad Laškim.

Upravičeno torej lahko povzamemo, da je laška knjižnica prizadevno izvedeno stransko kulturno poslanstvo v obravnavanem obdobju zelo dobro opravila.

Jože Maček

Koncizen uvod v postkolonialne študije

Loomba, Ania: *Kolonializem in neokolonializem*. Ljubljana: Orbis, 2009. 284 strani.

V medijskih in akademskih diskusijah o vzrokih bratomorne vojne, ki je še nedavno divjala na vzhodu Ukrajine, je bilo mogoče pogosto slišati že nekoliko zaprašeno izjavo sedanjega ruskega predsednika Vladimirja Putina, da je bil razpad Sovjetske zveze, za številne raziskovalce zadnjega večnacionalnega imperija v Evropi, največja geostrateška zabloda 20. stoletja. Ob ponovni oživitvi zanimanja za zgodovino kolonialnih imperijev je še toliko bolj razveseljivo, da smo že pred dobrega pol desetletja v slovenskem prevodu dobili monografijo Anie Loomba, sicer profesorice na pensilvanijski univerzi, z naslovom *Kolonializem in neokolonializem*, ki pa je žal v slovenskem akademskem polju ostala bolj ali manj prezrta.

Pri tem je zanimivo, da Loombova (str. 8) v njej poda eno najbolj preprostih, a hkrati konciznih definicij kolo-

nializma, ko zapiše: »Kolonializem lahko torej opredelimo kot osvajanje in nadzorovanje ozemlja in dobrin drugih ljudi.« Poleg tega avtorica, čeprav rojena v nekdanji